

Te Toa Takitini

Registered at the G.P.O as a Newspaper.

Te Utu mo te Pepa 6/6 i te tau.

Me penei nga reta "Te Toa Takitini" Box 300, Hastings.

NAMA 16

HASTINGS

NOEMA 1. 1922

TA TATAU PEPA.

NA PARATENE NGATA.

EHEMEA e pai ana utaina atu enei kupu, he wero naku ki era pu-mahara, e noho whakamokeke mai ra i o ratou wahi. E hoa ma tena ra koutou. E whakaoho ana ahau i a koutou, kia huri mai, kia whawha tahi ki te take nei, ara :

1. E pehea ana koutou ki nga take, i korerotia e to tatou whanaunga e Mr. Desha, i panuitia i te nama 10 o Te Toa Takitini ?

2. Me noho noa ranei tatou, kaua e ara ki runga, e korikori ki te mahi, i te mea kua takoto mai te huarahi hei haerenga? Heoi ka marama koutou ki te take nei. Tena homai nga whakaaro kaha e oho ai te katoa ki te hapai i nga tikanga e tu ora ai te iwi Maori i roto i te wa o te pakehatanga.

Kaore au i te wero atu ki nga tangata e tu motuhake ana mona ake, kaore mo te iwi. I oho oku whakaaro i taku kitenga i aua korero a Mr. Desha, a i whakatakotoria e ahau ki te aroaro o nga tangata whai-whakaaro, a i manaakitia e ratou, a i tautokona. Engari no te wa i whakatinanatia ai, ka orua mai ki roto te Wakataua e to nei he tau he tau, ara te Tahua Oranga Minita Riro atu ana i taua Waka-taua 1348 eka whenua, te wariu Kawanatanga o tenei wa mo taua whenua £6,333. Papa noa maua ko taku take ki te marae. Ka rite au ki te tangata i pupuhi i te manu, no te takanga, tau ke ki te aroaro o tetahi tangata. Ko te manu ka kohia ki te kete

a te tangata ke, Otira i mohio tonu nga kai-whakatau he tuakana tera take no taku. Noreira i tika ai ki tera.

E hoa ma kei te whakahaere tonu matou i taua take. I penei te ahua kia tu he komiti nui i kowhiria o te rohe ake o Waiapu. Ma ratou e whiriwhiri mo tenei ahua: me taake ranei nga moni hua o te tau o nga paamu hipi-a-iwi, me nga moni reti o nga whenua riihi, nga moni utu kai-mahi o nga teihana, me hoko mai ranei he poraka whenua, me ma roto i te mahi whakaropu, whakawhitiwhiti paanga whenua o Waiapu. Kaore ano i tutuu enei ahuatanga, tera ano e whakaaturia ina oti.

Ahakoia enei whakahaere a matou, otira kei te whai atu au ki nga whakaaro a koutou, kia whiriwhiri tahi mo tenei take, a kia rite te hapai a te katoa. Heoi i te mea kei te mohio tatou ko te Kura anake te huarahi e taea atu ai nga tikanga a te Pakeha, i ora ai ia; no reira kia kaha te manaaki i nga Kura Maori, kia whanui te titiro atu ki Te Aute Kareti, me Hukarere, me era atu Kura e whangai nei i nga tinana me nga hinengaro o a tatou tamariki, mo te taha tinana me te taha wairua.

Ka huri ake au ki aku hoa. E hoa ma, ngaro whakarere koutou i popoke nei ki te tapa ingoa mo te pepa. Kei whea koutou e ngaro ana? Naku koutou i whakamahi mo te Tiriti o Waitangi. Kaore au i mea mo te pai o te ingoa, engari mo nga iwi nunui o te motu e okioki ana ki te Tiriti, hei whakatata mai ki te manaaki i te pepa. Na nga tangata o te pepa i hiki ki te tikanga pooti, koia tena. Kia ora katoa koutou. Ka wehi au mo te roa o tenei reta, Kaua e riri. He korero na tetahi o koutou morehu koroheke e noho atu nei i Waioamatatini.

He Panui na Te Toa Takitini.

I roto i nga ra o te taumahatanga kaore ta koutou pepa i te akiaki atu ki a koutou ki ana rangatira o tena wahi o tena wahi. No te mea kua maunu haere te kaupua pouri i tau nei ki runga i te ao katoa, ara te uaua o te kitea o te moni mo nga mahi katoa, na reira ka whakaatu Te Toa Takitini i ona ahuatanga, ara i ona

mate i ona ora, kia marama mai ai koutou ki nga take i tika ai kia whakaaro nui koutou ki te take a Paratene Ngata i runga ake nei.

Nga raruraru mote perehi.

Te utu mo te perehi i ia marama	£12	12	0	I te tau	£151	4	0
Te utu pane-kingi i ia marama	£ 3	0	0	I te tau	£ 36	0	0
Perehi i nga ingoa, takai, etc.	£ 2	5	0	I te tau	£ 27	0	0
Hui katoa i te marama	£17	17	0	I te tau	£214	4	0

Ma koutou e titiro iho i roto i enei whika kaore ano he moni kia whakapaua mo nga kai-whakahaere i te pepa. Ko te £214 kua whakaaturia i runga ake ra mo nga raruraru anake, ara mo nga "bare expenses." Kei waenganui i te 700 me te 750 nga tangata e tango ana i te pepa inaianei. Mehemea e rite ana te tukutuku mai a nga tangata i a ratou moni hei oranga mo te pepa ka ora noatu te pepa. Engari nui atu nga tangata kei te nama tonu ki te pepa. No te wa ano i te Kopara etahi. Na te kaha tonu o etahi ki te manaaki mai i waimarie mai ai ta koutou taonga.

Kaore he taonga i ko atu mo tatou mo te iwi Maori. Ma ta tatou pepa tatou e whakakotahi. Koinei te marae hei putanga mo nga whakaaro nunui o ia hapu o ia hapu e rongo ai te motu katoa i nga whakaaro hou o roto o enei ra. Ahakoa te £214 i pau i tenei tau ka huri nei, kaore he nama a te pepa. Kua ea katoa ona raruraru. Engari kia mahara ano koutou mehemea e utua ana te Etita mo tana mahi nui, kua kore i rite nga raruraru o ta koutou pepa. Kaati i te mea kaore e mohiohia nga raruraru o tenei hanga o te tangata, he mea tika kia whakaaronuitia e koutou e nga rangatira te kupu a Paratene Ngata e whakaatu nei mo tetahi ahua hei oranga tuturu mo te pepa. He mahi uaua tenei mea te perehi pukapuka. Kaati pea te wahi taumaha ki runga i te Etita ko te kimikimi i nga korero papai hei perehi i ia marama i ia marama. Ko nga taumahatanga e pa ana mo nga raruraru o te perehitanga, ara mo nga expenses, kia kaha mai ra koutou nga rangatira, nga tangata mahi nui i nga tikanga ahu-whenua, pahanu, me

era hurahi oranga tinana, ki te awhina mai i tenei o a tatou mahi. E ki ana o tatou matua "He huruhuru te manu ka rere". I tenei ra tonu tukuna mai a koutou huruhuru mo ta koutou taonga. Kia ora katoa nga tangata i manaaki nui mai nei i ta tatou pepa i roto i te tau ka huri nei. Kimihia mai he huarahi e tino pai ake ai ta tatou pepa.

PUKETITIRI.

No 26 o Oketopa ka puta te whakatau a Te Kooti mo te 500 eka o Puketitiri i runga i tenei wawahanga e mau ake nei.

W. Takana mo Hami Tutu ma	...	2 Hea
Arana mo Koputauaki ma	...	15 „
K. Te Roera mo Tangiora ma	...	25 „
H. Te Pokiha mo Te Paea Tiaho ma	...	30 „
W. Bird mo Paora Rokino ma	...	50 „
Mr. Hallet mo Tareha ma	...	60 „
Mr. Hallet mo P. Tomoana ma me Karaitiana ma	...	10 „
T. McDonald mo Paora Kurupo ma	...	100 „
Mr. Upham mo Ngati Maahu	...	120 „
Mr. Upham mo Ngati Hinepare	...	80 „
Hui katoa	...	500 „

TOA HOKOHOKO—I te 17 o Oketopa ka whakaturia he Toa hokohoko ki Heretaunga e te Pariha o Moteo hei whakapiki i nga moni mo te Wharekarakia o Te Waipatu. Ko nga kainga i uru ki tenei whakahaere ko Omahu, ko Moteo, ko Te Waiohiki, ko Whare-rangi, ko Tangoio. Ko nga hua i puta e £60. Nui atu te pai o nga mahi o taua toa. Ko te tiamana o te Komiti whakahaere i taua toa ko Te Awhi, hoa wahine o Taranaki Te Ua. Kia ora e kui, koutou katoa ko to Komiti. Kei te tangi atu te Pariha o Te Waipatu kia koutou katoa mo tenei aroha nui kua rite nei i a koutou.

Te Hiritanga o Te Wairua Tapu.

HE KAUWHAU,

NA REV. W. G. WIREMU, B.A.

(Continued.)

RANIERA 6, 17—Ka kite tatou i tenei upoko i te korero mo te makanga o Raniera ki roto i te ana raiona, mo tana kore i whakaae kia inoi atu ia ki tetahi atua ke i a lhowa. Eki ana te korero, I maka a Raniera ki te ana raiona. “Na, ka maua mai he kohatu, ka whakatakororia ki te kuwaha o te ana; *hiritia* iho e te kingi ki tana ake hiri, kite hiri ano a ana Ariki; kei puta ke te kupu mo Raniera.” No reira, ko te tukunga iho o te wairua Tapu ki te hunga Whakapono he tohu na te Atua, ekore rawa eputa ke tana kupu mo ratou, i te mea kua whiwhi ano ratou inaianei ki te wahi tuatahi o nga taonga mota tou. Eki ana a te Karaiti (Hoa. 5, 24). “He pono, he pono, taku e mea atu nei ki a koutou, te tangata e rongorongo ana ki taku korero, a e whakapono ana ki toku kai tono mai, he oranga tonutanga tona; e kore ano ia e riro ki roto ki te whakamatenga, engari kua whiti atu i te mate ki te ora.” E ki ana ano ia (Hoa. 10, 26-29). “E matau ana ahau ki aku hipi a e matauria ana e aku; a e hoatu ana e ahau ki a ratou he oranga tonutanga; e kore ano ratou engaro ake ake, e kore ano tetahi e tango i a ratou i roto i toku ringa. Nui atu i te katoa toku matua, nana nei ratou i homai ki a au; ekore ano ratou e taea e tetahi te tango i roto i te ringa o toku matua.” No reira, e whakahau ana a Paora i a tatou, (Epeha 4, 30), “Kaua hoki e whakapouritia te Wairua Tapu o te Atua, nana nei koutou i hiri mo te ra o te whakaoranga.” Ki te whakaae te ngakau o te tangata whakapono ki te mahi tutu, e rite ana taua mahi ki te kapua e whakapouri ana i te ra, Kei te whiti tonu te ra, heoi kahore e kitea ana e te tangata i te mea e huna ana e te kapua; waihoki ki te mahi te tangata whakapono i te mahi tutu, ahakoa e noho ana te Wairua Tapu ki roto i a ia, ka pouri te ngakau o taua tangata.

2 TIMOTI 2, 19.—“E u ana ia te mau o ta te Atua turanga, ko tona *hiri* hoki tenei, e matau ana te Ariki ki ana ake” Ka kite tatou i tenei wahi, ko te hiri o te Ariki

he tohu mo ana ake tangata. Ki te mahia te tohu o tetahi tangata ki runga i te hipi i te kau ranei ka mohio tatou nona ake taua kararehe, a me kua e riro i te tangata ke. Waihoki i te mea i hiritia tatou e te Wairua Tapu, he tohu tera kua riro tatou, me o tatou wahi katoa, i te Atua, hei mahi atu ki a ia anake. E ki ana o Paora (I Kor. 6, 20.) "Ehara i te mea no koutou ake koutou. Kua oti hoki koutou te hoko ki te utu; na, whakakororiatia te Atua ki o koutou tinana, ki o koutou wairua; na te Atua hoki ena. "Eki ana ano a Paora (Ro. 6, 13) "Kua e tukua o koutou wahi hei mahi he ma te hara; engari tukua atu koutou ki te Atua he hunga kua ora i te hunga mate, me o koutou wahi hei mahi tika ki te Atua." No reira whakaaroa nuitia tenei taonga nui e tukuna mai ana e te Atua ki nga tangata katoa e tino whakapono ana ki a ia. Kia whakapono a ngakau tatou ki a Te Karaiti me tona matenga hei utu mo o tatou hara ka whiwhi ai tatou ki te *hiritanga* o te Wairua Tapu hei tohu kua oti katoa aua hara te muru. Kia whakaae a ngakau tatou kia mawhehe tonu atu ite he, i te mah tutu, ka kite tonu ai tatou i te maramatanga ite Wairua Tapu e whiti ana ki roto i o tatou ngakau. Kia tuku whakarehe atu ano tatou i a tatou, ara o tatou wahi katoa, a tatou whakaaro, hiahia, kupu hei mahi atu ki te Atua, ka whakapaingia ai aua wahi e taua Wairua Tapu ano hei mahi i nga mea i hanga ai tatou e te atua. Katahi tatou ka mohio ki te tino ora me te koa me te hari o te Ngakau i nga ra katoa.

Meranihia—I tenei makariri ka pa he marangai ki te takiwa ki Meranihia. I pa kaha rawa ki nga mou-tere o "New Hebrides," hingahinga atu hoki nga whare kura, me nga whare o te Mihana. Kei te tono te Komiti o te Mihana i Meranihia kia kohia te £1,000 hei whakaara ano i nga whare i hinga. Kaore te mihana i te whakaaro mai ma Nui Tireni anake tenei awhina. Kua tae ta ratou whakaatu ki Ahitereria ki Nui Tireni hoki. I tera tau na te Ropu Aroha o Omahu o Moteo o Te Kohupatiki, i tuku te moni kotahi rau pauna hei aroha ki Meranihia Ma wai ra a Meranihia e aroha i tenei tau?

Te Paremata.

TE WAHI I PA MAI AI KI TE IWI MAORI.

Na Hon. A. T. Ngata, M.A., L.L.B., M.P.

No te 6 o nga ra o Pepuere, 1840, ka hangaia te Tiriti o Waitangi i waenganui i te Kuini o Ingarangi, ko Kapene Wiremu Hopihona nei tona mangai, me te iwi Maori, ko nga Rangatira e 512 na ratau nei i waitohu a ratau tohu ki nga kape o taua Tiriti, nga mangai o te Iwi Maori. Kua whakamaramatia i te tatai korero mo te Tiriti, kua panuitia nei i era marama ki ta tatau pepa, nga tikanga o ia rarangi, o ia rarangi o taua Tiriti. I kiia i reira na te rarangi tuatahi i tapae ki te Kuini te Kawanatanga, te mana rangatira te mana hanga ture : a ko tona tinana e tu nei ko te Paremata. Na, ko tenei tatai korero e whai ake nei mo te Paremata, mo tona ti-matanga mai, mo te urunga o te Iwi Maori ki roto ki te Paremata, mo nga Minita i whakaturia o ia Kawana-tanga hei Minita mo te Taha Maori.

I muri tata iho o te whakaotinga o te Tiriti o Waitangi, ara, i te 21 o nga ra o Mei, 1840, ka puta te panui (Proclamation) a Kapene Hopihona i tuhia ki Pewhairangi, e whakaatu ana " ki nga tangata katoa kua taka te mana me te rangatiratanga o Aotearoa kia Kuini Wikitoria me ana uri mo ake tonu atu " i raro i te Tiriti o Waitangi. Kaore tenei i pa ki te Waipounamu, ki nga motu ranei e piri ana ki tera motu. Ehara i te Tiriti ena i whakataka ki raro ki te mana o Ingarangi, engari i kiia he whenua kite hou era, a uhia ana taua mana ki runga.

Na, ka tau nei te mana, ara, te Kawanatanga o te Kuini ki runga ki enei motu, ka timata te pakeha ki te hanga tinana, e kitea ai te kai-pupuri, te kai-whaka-haere, te kai-whakau i taua mana. I te tuatahi i te Kawana anake te mana, me tana Kaunihera hei tohutohu i a ia. No te 10 o nga ra o Maehe 1848 ka wahia kia rua nga takiwa o Nui Tireni ko te Tai-whakararo (New Ulster), ko te Tai-whakarunga tae atu ki te Waipounamu (New Munster). Ko te rohe tapahi i te ngutuawa o Patea ka rere tika ki te tai-rawhiti. He Kawana-raro to ia takiwa me tana Kaunihera, ko te Kawana nui ia te tino Kawana o ia takiwa, o ia takiwa. I tena wa kaore

ano te iwi nui i whai mangai ki roto ki te ropu hanga ture, ara, kaore ano te iwi i whaimana ki te pooti mema. Ko te Kawana anake ratau ko ana Kaunihera ki te hanga i nga ture. No te 30 o nga ra o Hune 1852 ka hangaia e te Paremata o Ingarangi te Ture Nui mo Nui Tireni (Constitution Act), a no te 17 o nga ra o Hanuere 1853 ka kahititia tena ture, a ka whaimana ki Nui Tireni. Na kona i homai te Whare Ariki, te Whare o Raro e tu nei, a katahi ka oti te tinana o te Paremata ki Nui Tireni. Otira he maha nga whakatikatikanga i te ture nei ko te Paremata ano ki te whakatikatika ki te ki kia mea te tokomaha o nga mema, ki te whakatau ko wai ma e whiwhi pooti, ko wai ma kaore, ki te whakarite i te maha o nga tau e tu ai nga mema ka pooti hou ai, ki te whakatikatika haere i nga rohe o nga takiwa pooti mema, me era atu ahua o te tinana o te Paremata. Kaore e tau ana ki raro. I ara i konei etahi pakanga maha a te iwi pakeha i roto i te Paremata, a i te aroaro hoki o o ratau kai-pooti. Inakoa he roa te wa i kakari ai ka whakawhiwhia nga tangata kore taonga ki te pooti. Na Hori-Kerei (Sir George Grey) tena take i whakau ki uta. He roa atu ano te wa ka whakawhiwhia nga wahine ki te pooti. Na te Hetana tena take i whakaoti. Ina tonu no te tau 1919 nei ka oti te ture e ahei ai kia whakahuatia nga wahine hei mema mo te Paremata.

I Kororareka te tuunga tuatahi o te Kawanatanga o Nui Tireni. No te tau 1842 ka nukuhia mai ki Akarana nei a ka noho i kona taea noatia mai te tau 1865. No te tau 1863 ka whakaritea kia tirotirohia i te taha o te whakawhititanga i Raukawa (Cook Strait) he wahi pumau hei tuunga mo te Kawanatanga, mo te Paremata me ana mahi katoa. A ka poroakitia i Ahitereria etahi Komihana tokotoru hei tirotiro, a hei whakatau. Na ratau i whakatau ki Poneke, a no Pepuere 1865 ka nukuhia mai te Kawanatanga i Akarana ki Poneke, a e noho nei

TE URUNGA MAI O TE IWI MAORI KI TE PAREMATA.

No te tau 1867 ka hangaia te ture kia uru he mema motuhake mo te Iwi Maori ki roto ki te Paremata, kia tokowha, kia tokotoru mo Aotearoa, kia kotahi mo te Waipounamu, ma nga Maori o ia takiwa, o ia takiwa e pooti. I whakaritea ano hoki kia ahei te Kawana ki te

karanga, a ki te whakatu i etahi Maori hei mema mo te Whare Ariki. I whakaritea ano hoki kia ahei te Kawana ki te karanga i etahi Maori, kaua e maha atu i te tokorua ki roto ki tana Kaunihera (Executive Council) hei ahua mo te Iwi Maori, haunga ia te tuunga Minita mo te Taha Maori.

TE WHARE ARIKI, ARA, TE WHARE O RUNGA.

Me timata he whakataki korero i te rarangi o nga Maori i tu hei mema mo te Whare o Runga, e kiia nei ko te Whare Ariki. I mua, ki te karangatia te tangata hei mema mo tera whare. ka tu tonu ia a mate noa, a hoha noa ranei ia ka unu ki waho. No te tau 1891 ka whakakorea tena tikanga, ka kiia kia whitu ano tau e tu ana te tangata hei mema mo te Whare Ariki, haunga ia nga mema i whakaturia i mua atu i taua ture. Ko te morehu o aua kaumatua i whakaturia i mua atu i taua tau no te tau 1921 tonu nei ka mate. Ko enei e tu nei inaianei kei runga anake i te kaupapa o te whitu tau. Otira e ahei ana te Kawana ina pahure te whitu tau o tetahi mema ki te karanga ano i a ia mo tetahi atu whitu tau.

Ko nga Maori tuatahi i karangatia ki te Whare Ariki ko Wi Pako, ara, ko Wiremu Tako Ngatata raua ko Te Mokena Kohere. No te Tai-hauauru tetahi, no te Tai-rawhiti tetahi. Ko te rarangi tenei o nga Maori i karangatia, a i noho hei mema mo te Whare Ariki tae mai ki tenei wa :—

Ingoa	Te wa i tu ai	Te Rohe
Wiremu Tako Ngatata	11 Oketopa 1872 ki te 8 Noema 1887	Hauauru
Te Mokena Kohere	11 Oketopa 1872 ki 1886	Rawhiti
Hori Kerei Tairaro	17 Pepuere 1879 ki 25 Akuhata 1880	Waipounamu
"	15 Mei 1885 ki 4 Akuhata 1905	"
Ropata Wahawaha	10 Mei 1887 ki Hurae 1897	Rawhiti
Henare Tomoana	24 Huue 1898 ki 28 Hune 1904	"
Mahuta Tawhiao Potatau te Wherowhero	22 Mei 1903 ki 22 Mei 1910	Hauauru
Wi Pere	22 Hanuere 1907 ki 27 Hune 1912	Rawhiti
Tame Parata	13 Hune 1912 ki Maehe 1917	Waipounamu
Wiremu Kerei Nikora	26 Hune 1913 ki Maehe 1916	Hauauru
Te Heuhen Tukino	7 Mei 1918, ki 1921	Hauauru
Hone Topi Patuki	7 Mei 1918 ki tenei wa	Waipounamu

Nga Korero o Nehe a Te Peehi.

Ki Te Honore A. T. Ngata,

Te Whare Paremata,

Poneke.

E hoa,—

Mo to reta o te 10 o nga ra o Akuhata i tubia mai nei e koe, e Ta Maui Pomare, e Tau Henare, i mea mai nei koutou, he tika kia whakaarohia e au tetahi wahi o te Native Civil List, hei perehi i etahi o nga korero nehera a te iwi Maori kua whakawhaititia nei e Te Peehi (Elsdon Best) he whakaatu tenei ki a koutou kua tiroirohia e au taua take, a kua whakaaetia e au kia whakapaua e £250 i tenei tau, a e £250 a te tau e heke iho nei mo taua take.

Heoi,

Na J. G. COATES,

Minita mo te Taha Maori

29 Hepetema, 1922.

Te Hui o Waitangi.

Mau e panuiatu enei torutoru korero hei mauranga atu ma tatou Tamaiti ki roto i ona marae e haere ai ia. No te 30 onga ra o Maehe tau 1922 ka tu te hui ki te Tiriti o Waitangi. Ko te Putake o tenei hui he whakapuare ite whare hui o te Tiriti o Waitangi. I tae mai te Pirimia me tona huihui katoa a i roto i nga mema i tae mai, Ko to tatou koroua ko Ta Timi Kara ko Dr. Pomare, M.P. Ko Apirana Ngata, M.P., Takuta Rangihirona Apiha o te tari o te Ora me etahi atu. Ko te Putake (1) he Hura ite kohatu whakamaharatanga o nga Tamariki o Ngapuhi i hinga ki te Pakanga (2) He whakaatu na Tau Henare me Dr. Pomare ite Reta

whakautu mai a te hekeretari nui o nga Koroni ki te Tika me te mana tika o te Tiriti o Waitangi hoi ra kei te mohio katoa nga tangara i eke kite hui o te Tiriti. No reira e nga Rangatiratanga e nga mana kaua e pouri mo o koutou ingoa kaore nei i Panuitia ki roto i tatatou Pepa Kia ora mai ano koutou. Me huri ake au ki te taha kahi moni i kohia ai he moni hei awhina i te whakapuaretanga o te Tiriti. Ko nga hapu nana i kahi nga moni Ngati-whatua Ngapuhi Te Rarawa Te Aupouri Ngatikahu Hui katoa te moni a tenei iwi i kahi ai £1005 Kei whea tau awhina engia iwi o te taha whakarunga i te mea ko te taonga nei nau e Waikato nau e Maniapoto nau e Tu-wharetoa nau e te Arawa nau e Ngati Kabungunu nau e Wanganui nau e Taranaki nau hoki e Ngatiporou. Engia iwi e nga hapu e nga rangatiratanga e koutou kua whakahuatia i rungaake nei kei pouri mai koutou. Engari kia tau ano te Rangimarie kia koutou. Ko te take i penei ai taku patai (1) Ko tetahi tenei onga hui nui kua tu ki runga i to tatou motu, ko te Tiriti o Waitangi he taonga whakahirahira na o tatou tupuna matua Rangatira kua huri atu nei ratou kite wahi o te warewaretanga. Otira e mea ana te Apotoro (Ahakoa kua mate e korero ana ano) Kua mate atu ratou e korero tonu ana aratou mahi. I penei ai taku korero kinga iwi rangatira i whakahua ngia e au i runga ake nei kei tenei ahua-tanga. Ngatiporou. Kite tu he hui mana, e Panuitia e ia nga mea katoa o te hui aha koa he moni awhina na wai iwi hapu ranei, ka panuitia. Pera ano a ngatikahungunu Otira taka rawa ake ki tenei kore rawa ahau i kite i te awhina anga tangata o te kopu o te pohe ote ika nei tae atu kite upoko noreira makoutou tonu e panu a koutou nei awhina mehe mea ra he awhina a ko utou. Kia ora mai ano koutou. Hoi ake tena me huri ake au ki nga moni i pau mo taua hui. Hui katoa nga moni i pau £763. Te moni toenga £242. Nga mea i toe o nga kai 26 nga okiha e 6 Poaka e 5 Tana Kiamara heoi i maketia te toenga onga mea katoa no reira e Ngapuhi kia ora koutou mo tokoutou kaha ki to tatou taonga. Kia kore rawa he awhina a te taha whakapau a ina kore au e kite i roto i tatatou pepa katahi ano ka whakatatutukitia e au nga mea i mahue mai ki muri nei.

Heoi ano na ta koutou mokai pononga nei i roto inga mahi a to tatou ariki a Ihu Karaiti Na Tokoroa Poihipi.

HINOTA O WAIAPU.

I te tuunga o te Hinota o Waiapu i te marama ka taha nei, tera etahi take i whakahaeretia e pa ana ki te taha Maori.

1. KORE MINITA. I whakaatu te Pihopa ki te nui rawa o nga pariha Maori kua kore he Minita, i te kore o nga tamariki Maori e hiahia ki te mahi Minita. Kotahi tonu te tamaiti o tenei Pihopatanga katoa kei te Kura-minita i Akarana i tenei wa. I puta te whakaatu a te Pihopa tera ia e tono i etahi Minita pakeha o Ingarangi kia haere mai hei minita mo nga takiwa Maori.

2. KURA MINITA KI TE AUTE. I whakaatu ano te Pihopa tera e whakaritea he whare i Te Aute mo nga tamariki kua mutu te kura engari e whakaaro ana ki nga whakamatautauranga o te mahi Minita. kia noho tonu ai i Te Aute ara kia rua ai nga wahanga o Te Aute, ko te taha ki nga matauranga, ko te taha ki te mahi minita.

3. TAHUA MINITA. I puta te mihi a Te Pihopa mo nga Tahua Oranga Minita me tana whakahau kia ata tiroirohia ka whakacke haere ano nga mea kei te mate.

4. WHAKARITEA. I whakaritea kia haere etahi o nga kai-whakahaere ki roto ki nga pariha Maori whakatikatika haere ai i nga ahuatanga katoa o te pariha, me te whakamarama haere i nga Tahua o ia pariha o ia pariha. Kua whakaritea ma Atirikona Himikini raua ko Peneti taua mahi. Hei nga ra o Pepuere timata ai.

5. UPOKO MO TE TAHA MAORI. I whiriwhiria te take a Hera Manaro i whakatakoto ai ki te Hui a nga Minita Maori, ara kia whakaritea he tangata kotahi hei upoko whakahaere mo te taha Maori o te Pihopatanga katoa i raro i te Pihopa. Kua whakaae te Pihopa ki te whiriwhiri i tana take.

6. POOTI WAIPIRO. I paahitia he motini mo te wai-piro, ara he inoi ki nga tangata o te Hahi katoa kia ka-ha ki te turaki i te waipiro i tenei pooti nui e takoto mai nei i a Tihema.

7. **WAHINE TUATAHI MO TE HINOTA.** No te Hinota Topu i tu ki Akarana i te timatanga o te tau nei, ka paa-hitia he ture hou mo nga wahine kia whakaaetia hei mangai ki roto i nga mahi o te Hahi, ara turanga Komiti Hahiwatene, mema mo te Hinota. Katahi ano nga wahine ka whakaaetia mo enei turanga. Te wahine tuatahi i pootitia mo te Hinota ko Hera Manaro o Rotorua. I mihi te Pihopa mo te kakama o te Maori ki te whakatu i te wahine teatahi rawa hei noho i roto i te Hinota.

8. **TE TAU MO NGA PARIHA MAORI.** Ko te tau a te wahanga Maori o te Hahi kua whakahokia mai ki nga ra o Tihema. I mua atu kei te 31 o Maehe ka huri te tau a te Hahi. Inaianei kua waiho atu te tau a nga pariha pakeha mo te 31 o Maehe ka huri ai, engari nga pariha Maori hei te 31 o Tihema. Kua taunga nga Maori ki te mutu o te tau i te 31 o Tihema, i runga i nga mahi paa-mu me era atu mahi i takoto ai nga kante o nga mahi tae noa ki te mutunga o te tau a te tauinga o te ao.

9. **PIHOPA ATARIA.** I takoto i nga mema Maori he tono ki te Pihopa kia powhiriia te Pihopa Inia a Ataria (Azariah) ki waenganui i te iwi Maori. Kei te haere mai taua Pihopa ki te whai korero ki tetahi Hui nui a te Hahi ka tu ki te Waipounamu ara ki Christchurch. Ko te hiahia o etahi o nga Minita kia toru nga wahi hei kitenga mo nga Maori i taua Pihopa, ara ki Heretaunga, ki Turanga, ki Rotorua.

Engari i te nui o nga raruraru o taua tangata tera pea e kotahi tonu te wahi hei kitenga mona i te iwi Maori. Kei te Toa Takitini (Nama 5 and 6) o Tihema etahi o nga whakamarama mo taua tangata.

HUI KI TE WAIMANA. — I whakaatu mai a Uru Reweti tera tetahi Hui i tu ki Te Waimana takiwa o Tuhoe. Ko te putake o taua Hui he whakabaeretikanga mo tetahi Kareti mo nga tamariki o Tuhoe. Ko te whenua hei oranga mo te Kareti na Tuhoe tonu i tapae. Kaore ano i tae mai te ripoata whakaatu i nga take i oti i taua hui. Tuhoe, kia ora koutou e whakahuere tikanga nei hei arawhata pikipikitanga atu mo a koutou tamariki me a koutou mokopuna ki nga taumata marama a nga wa e tokoto mai nei. Tukuna mai ta koutou ripoata hei mihi ma nga iwi ki to koutou kaha, hei whakaoho hoki i nga iwi kei te moe. Ka pai ta koutou tikanga. Kia kaha!

HE MIHI.

NA ERNEST MCLEOD

Tena ra koutou aku hoa katoa o Aotearoa me te Waipounamu. I roto i te koa o toku ngakau ka tuku nei he mihi aroha whakamoemiti kia koutou, ara nga tane, nga wahine me nga tamariki Maori o ia kainga i roto i te ripoata pai rawa a te Tumuaki o nga kaitirotiro kura kua tae nei ki te aroaro o te Paremata.

Hari rawa toku ngakau i te pikinga ake o nga tamariki i te haere tonu ki nga kura o ia ra, o ia ra me te rawe hoki o nga mahi matauranga i oti ia ratou. Na kona ka pakipaki atu au ka tuhituhi nei.

E tamariki ma kia u tonu to koutou kaha kia neke atu te kakenga i nga tau e haere mai nei, engari kaua e mahue te reo Maori i korerotia e to tatou kaumatua e Paratene Ngata. Heoi tena. No muri mai o te hui o te whakapuaretanga o te Hooro Raima i te Tiriti, me nga ingoa kei te Hira (shield) o nga hoia katoa i tae ki te pakanga nui, ka haere ahau ki taku kainga i Hokianga.

Kamutu taku tangi haere (i pau te toru marama, mo aku hoa tini i mate i te whuru kino o era tau ka pahure nei, ka tomo ahau ki te kura o te kawanatanga kei Ruakura, e rua maero i roto atu i Hamutana

RUAKURA PAAMU.

He tino kura mahi paamu tenei mo nga kau, nga poaka, nga hua rakau nga pi honi nga heihei, mo te whakato kai, me nga ahua o te karaihe. Tata ki te iwa rau eka te rahi o tenei Paamu.

Kanui nga whare pai i hanga e te repatriation Poari i konei, mo nga hoia mate, i hoki mai i te pakanga nui, e noho ana mo te takiwa e whakaakona ai ratou ki te rapu oranga mo ratou hei apiti ki o ratou penihana ko a ratou mahi e pai ai. he whakatapu heihei me te whaka haere i nga pi honi

Ka tahi ano ka watea toku hiahia ki te tomo ki nga kura penei e rapu haere te peheatanga o te whakanau heihei i roto i te pouaka tima (incubator.)

Ina ka paopao nga pipi ka takoto ratou e rua ra, kahore e whangai, Na ite rua te kau ma rua o nga ra Ka kawea atu ki tetahi whare ano. Ka taea te tuku aua pipi nohinohi i tana ra i roto tetahi pouaka ki tawhiti, ki Otakou, ki te Rerenga Wairua ranei, mehemea e toru nga ra e haere ana e kore e mate ite hiakai.

Ka rawe taua mahi. I nga ra katoa e taemai ana nga tangata o ia wahi ki te matakitaki me te rapu matauranga hoki. Ka kata ratou i te whiowhio o nga kaitiaki ki nga pipi, na e oma mai ki te tunga mahana mo ratou i waho atu te takiwa i whangaitia ai ratou. He tino momo rangatira nga pikaokao katoa o konei ko nga heeki e hoko na ana mo te 10/6 mo te taihana kia ra rahi nga manu ka hokona mote kotahi pauna. Kaati ra.

Kia tau te rangimarie kia koutou.

WHARE-KARAKIA KOHATU MO TE PAKI-PAKI—I te Hui a te Komiti o te Hahi i tu ki Te Pakipaki i te 30 o te Taite te 26 o Oketopa ka whakaatu a Tangiora hoa wahine o Mohi Te Atahikoia ki tona whakaaro ki te whakatu whare-karakia kohatu ki Te Pakipaki. Ko te moni a Tangiora i whakatakoto ai e £750. Ma te Pihopa me toda Komiti e apiti mai he £50 ka eke ai te moni nei ki te £800. I whakaatu a Tangiora raua ko Mohi i te mea kua kaumatua raua, koinei hei aroha ma raua ki nga tamariki, ki nga mokopuna, ki te iwi. Ko te utu mo te whare e £800. Katahi ano te aroha nui a tetahi Maori ki te Hahi ko te aroha o Tangiora. Mai ano o te timatanga o te whakapono ki Nu Tireni kaore ano he mea penei rawa te nui (haunga ano te Tahua a Airini Tonore i roto i tana wira) Kaore ano hoki tetahi Whare-karakia kohatu penei te ahua kia tu ki nga marae Maori. Kia ora e Tangi, korua ko Mohi. E ki ana a Paora i tana pukapuka ki nga Hiperu:—"E kore hoki te Atua e wareware ki ta koutou mahi, ki te uaua koki o to koutou aroha, i whakakitea mai e koutou ki tona ingoa, i a koutou i atawhai i te hunga tapu, a ka atawhai nei ano."